

SIEĆ NA RZECZ
INNOWACJI W ROLNICTWIE
I NA OBSZARACH WIEJSKICH

Krajowa Sieć
Obszarów Wiejskich

Program
Rozwoju
Obszarów
Wiejskich
na lata 2014-2020

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”.

Instytucja Zarządzająca PROW na lata 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Operacja realizowana przez Wielkopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Poznaniu,

współfinansowana jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Chów królików – podstawowe zasady i warunki utrzymywania

Króliki są najwcześniej udomowionymi zwierzętami spośród zwierząt futerkowych. Wszechstronne kierunki użytkowania oraz niewielkie wymagania sprawiły, że w krótkim czasie króliki zaczęto utrzymywać na całym świecie, we wszystkich warunkach klimatycznych. Najbardziej popularnym celem utrzymywania tych zwierząt, jest pozyskiwanie mięsa o dużych walorach smakowych oraz zdrowotnych.

Mięso królicze zaliczane jest bowiem do tak zwanych mięs białych, co sprawia, że jest ono wysoko cenione przez osoby z problemami zdrowotnymi ze strony układu krążenia, osoby dbające o odpowiednią dietę, a także w żywieniu małych dzieci. Drugim, obecnie mniej popularnym produktem pochodzącym z chowu królików, są skóry futrzarskie oraz wełna pochodząca od rasy angorskiej. Małe rasy królików, zwane także miniaturowymi, znalazły również miejsce w domach jako zwierzęta towarzyszące.

Warunki utrzymywania królików

Króliki, to zwierzęta odporne na niskie temperatury, dlatego też możliwe jest utrzymywanie ich w warunkach zewnętrznych przez cały rok. Najczęściej spotykanymi pomieszczeniami dla tych zwierząt są klatki wolnostojące jedno- lub wielokondygnacyjne (fot.1). Podstawowym materiałem do konstrukcji klatek jest drewno oraz elementy z blachy stalowej, którą zabezpiecza się widoczne powierzchnie (np. boki przy drzwiczkach lub półeczki) przed obgryzaniem. W drzwiczkach najczęściej montuje się siatkę ocynkowaną o wielkości oczek 2,5x2,5 cm. W okresie zimowym drzwiczki można osłonić np. wyciętym na wymiar kawałkiem kartonu, w celu zabezpieczenia wnętrza klatki przed nadmiernym wyziębieniem oraz przed wiatrem. Dach klatki powinien być wykonany pod lekkim kątem, aby zapobiegać zatrzymywaniu się wody z opadów atmosferycznych i zabezpieczony materiałem wodoodpornym, np. papą dekarską. W przypadku klatek wielokondygnacyjnych należy zwrócić uwagę, aby poszczególne piętra był od siebie szczelnie oddzielone. Klatki dla królików mogą się składać z dwóch, trzech lub nawet czterech pięter. Należy jednak zwrócić uwagę, że obsługa takich wysokich, wielopoziomowych klatek może wymagać użycia drabiny w celu oporządzenia wyższych pięter. Aby ograniczyć ryzyko zalanania dolnych pięter moczem lub wodą z poideł, między piętrami często stosowane są specjalne wysuwane metalowe szuflady, uniemożliwiające przeciekanie oraz

Fot.1. Klatka wolnostojąca drewniana wielokondygnacyjna, dwupoziomowa z częścią kotnikową

ułatwiające sprzątanie. Podłoga każdej klatki powinna być zawsze wyścielona czystą ściółką, która zapewni zwierzętom izolację od podłoża. Ponadto dobrze dobrana ściółka pomaga w utrzymaniu czystości poprzez wchłanianie wilgoci z nieczystości, wody z poideł lub ewentualnych opadów atmosferycznych przedostających się do wnętrza. Dodatkowa warstwa ściółki w okresie zimowym podnosi także komfort termiczny królików podczas niskich temperatur zewnętrznych. W utrzymywaniu królików, jako ściółka, najczęściej używana jest dobrej jakości słoma, która może być także częściowo

Fot.2. Drewniane nóżki klatki umieszczone na bloczkach betonowych

zjadana przez zwierzęta bez negatywnych skutków zdrowotnych. Jako wyściółka może być także używane siano, jednak jest ono rzadziej stosowane, gdyż jest droższe i słabiej chłonie wilgoć. Nie zaleca się wyścielania klatek dla królików trocinami lub wiórami drewnianymi, ponieważ są to materiały pyłące, które mogą przedostać się do oczu zwierząt i spowodować problemy zdrowotne. Klatki wolnostojące mogą być ustawiane na wolnym powietrzu lub pod dodatkowym zadaniem, a nawet w razie potrzeby, wewnątrz budynków inwentarskich. Ustawiając klatki w warunkach zewnętrznych należy jednak pamiętać, aby były one ustawione w taki sposób, żeby światło słoneczne nie padało bezpośrednio do ich wnętrza oraz żeby nie były one cały czas wystawiane na działanie promieni słonecznych, ponieważ w okresie letnim może to powodować znaczne podwyższenie temperatury wewnątrz klatek i doprowadzić do przegrzania zwierząt. Ponadto należy zwrócić uwagę, czy klatki stoją stabilnie, na równej, twardej powierzchni. W praktyce, w celu zapewnienia stabilności i ochrony drewnianych nóżek klatki przed wilgocią z podłoża, ustawia się je na ceglach lub wytrzymałych bloczkach betonowych (fot.2). Króliki hodowane na fermach wielkotowarowych są często utrzymywane wewnątrz budynków inwentarskich, tzw. królikarniach, gdzie panują stałe warunki termiczne i wilgotnościowe, a zwierzęta przebywają w metalowych kojcach wykonanych z profili stalowych, na których rozpięta jest ocynkowana siatka, połączonych w segmenty, pod którymi przebiega wspólny kanał ściekowy. Pomieszczenia te muszą dysponować sprawną wentylacją mechaniczną, aby była możliwość utrzymania właściwego mikroklimatu wewnątrz.

Króliki mogą być utrzymywane pojedynczo lub grupowo, z podziałem na płci. Zwierzęta stada podstawowego powinno się jednak zawsze utrzymywać pojedynczo, w celu uniknięcia niekontrolowanego rozrodu oraz agresji zwierząt w okresie rozrodczym. Samice ciężarne oraz karmiące młode powinny być zawsze bezwzględnie odizolowane od reszty stada tak, aby miały zapewniony spokój. Ponadto, samicom kotnym i z potomstwem należy zapewnić domek wykotowy lub

odizolowaną od reszty klatki część zwaną kotnikiem. Powinno to być miejsce osłonięte, o pełnych ściankach i szczelnej podłodze, z dodatkową warstwą ściółki, której samica może użyć do budowy gniazda dla miotu. Należy zwrócić szczególną uwagę, aby kotnik nie posiadał żadnych elementów narażających młode króliki na urazy ciała oraz zapewnił im odpowiedni komfort termiczny.

Minimalne wymiary klatek dla królików są określone aktualnie obowiązującym w Polsce aktem prawnym, jakim jest Obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 19 września 2019 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej. Ustawa ta przewiduje podział minimalnych wymiarów klatek według po-

działu ras królików na trzy kategorie, na podstawie masy ciała osiągniętej w wieku dorosłym:

- króliki ras małych – do 2,5 kg masy ciała (np. królik holenderski, królik czarny podpalany),
- króliki ras średnich – od 2,5 do 6 kg masy ciała (np. królik nowozelandzki, królik kalifornijski, królik termondzki (fot.3),
- króliki ras dużych i olbrzymich – powyżej 6 kg masy ciała (np. olbrzym belgijski, olbrzym srokacz, baran francuski). Jako minimalne wymiary klatek w przeliczeniu na jednego królika, ustawa przewiduje:
 - w przypadku zwierząt utrzymywanych pojedynczo oraz samic z młodymi
 - dla królików o masie ciała do 2,5 kg:
 - wysokość – co najmniej 0,28 m
 - powierzchnia podłogi – co najmniej 0,18 m², przy czym jej szerokość – co najmniej 0,38 m, a długość – co najmniej 0,45 m;
 - dla królików o masie ciała powyżej 2,5 do 6 kg:
 - wysokość – co najmniej 0,32 m,
 - powierzchnia podłogi – co najmniej 0,24 m², przy czym jej szerokość – co najmniej 0,38 m, a długość – co najmniej 0,6 m;
 - dla królików o masie ciała powyżej 6 kg:
 - wysokość – co najmniej 0,43 m,
 - powierzchnia podłogi – co najmniej 0,315 m², przy czym jej szerokość – co najmniej 0,45 m, a długość – co najmniej 0,7 m.
 - w przypadku zwierząt utrzymywanych grupowo powierzchnia podłogi przypadającej na jedną sztukę powinna wynosić:
 - dla królików o masie ciała do 2,5 kg – co najmniej 0,06 m²;
 - dla królików o masie ciała powyżej 2,5 do 6 kg – co najmniej 0,08 m²;
 - dla królików o masie ciała powyżej 6 kg – co najmniej 0,1 m².

Fot.3. Królik biały termondzki jest jedną z ras najczęściej utrzymywanych w warunkach przydomowych

Do podstawowego wyposażenia każdej klatki należy miseczka na karmę oraz poidło na wodę. Miska dla królików powinna być wykonana z materiału uniemożliwiającego obgryzanie i niszczenie przez zwierzęta. Najlepiej sprawdzą się pojemniki ceramiczne lub z grubego szkła. Kształt miski na karmę jest właściwie dowolny, należy jednak pamiętać, że króliki to zwierzęta ruchliwe, które często przewracają niestabilne naczynia i wyrzucają z nich karmę, generując przez to straty paszy. Najbardziej odpowiednim pojemnikiem na pokarm dla królików będą zatem naczynia o szerszym lub obciążonym dnie, uniemożliwiającym przypadkowe przewrócenie. Dobrym wyborem są także miseczki mocowane do siatki na drzwiczkach klatki. Poidełko dla królików również najlepiej jest zawiesić na siatce, ponieważ pozostawiona wewnątrz klatki, otwarta woda może bardzo szybko zostać

przypadkowo wylana lub zanieczyszczona. Często spotykanym w utrzymywaniu królików typem poidła są poidła kropelkowe, mocowane do siatki od zewnątrz, z kranikiem do picia wchodzącym przez siatkę do wnętrza klatki. Poidła takie są wygodne w czyszczeniu oraz ułatwiają codzienną kontrolę poziomu i stanu znajdującej się w nich wody, bez konieczności otwierania klatki i zbędnego niepokojenia zwierząt. Dodatkowym elementem wyposażenia klatek dla królików są specjalne drabinki lub koszyki na siano. Są to najczęściej metalowe konstrukcje umieszczane na boku klatki lub jako dodatkowa półka w górnej części klatki (fot.4).

Żywienie królików

Odpowiednie żywienie jest jednym z podstawowych elementów chowu wszystkich zwierząt utrzymywanych przez człowieka. Dobór właściwych pasz oraz znajomość zapotrzebowania zwierząt na poszczególne składniki pokarmowe pozwala nie tylko na osiągnięcie zadowalających wyników chowu, ale także pomaga w zapobieganiu wielu chorobom i nieprawidłowościom w funkcjonowaniu układu pokarmowego. Podstawowymi składnikami pokarmowymi, którymi należy kierować się w doborze pasz dla zwierząt, są między innymi energia, białko, tłuszcz, włókno surowe oraz dodatki takie, jak witaminy i związki mineralne. Zapotrzebowanie królików na poszczególne składniki żywieniowe jest zależne przede wszystkim od ich stanu fizjologicznego. Zawartość energii w dostarczanej paszy dla zwierząt dorosłych w okresie spoczynku płciowego nie powinna przekraczać 2400 kcal/1kg dawki, a w przypadku samic ciężarnych i karmiących powinna być odpowiednio wyższa i dostarczać około 2600-2700 kca-

l/1kg dawki pokarmowej. Odpowiednio skomponowana dawka pokarmowa dla królików powinna zawierać także około 13-18% białka, 3-5% tłuszczu oraz 12-14% włókna surowego.

Króliki to zwierzęta wyłącznie roślinożerne. Oznacza to, że do prawidłowego wzrostu i rozwoju potrzebują dostarczenia im pasz roślinnych oraz wody. Na dużych fermach wielkotowarowych zapotrzebowanie żywieniowe królików pokrywane jest poprzez stosowanie gotowych mieszanek paszowych w postaci granulatu. W warunkach chowu przydomowego można z powodzeniem stosować tzw. pasze gospodarskie, które odpowiednio dobrane, są w stanie całkowicie pokryć zapotrzebowanie pokarmowe królików. Podawane pasze można podzielić na dwa rodzaje: treściwe oraz objętościowe. Pasje treściwe stanowią główne źródło składników pokarmowych w żywieniu królików. Do najczęściej

Fot.4. Półka na siano wykonana z siatki i umieszczona pod sufitem klatki

stosowanych należą ziarna zbóż takich, jak: pszenica, owies, jęczmień i kukurydza; podawane zwierzętom w całości lub w postaci ześrutowanej oraz, w niewielkich dawkach, nasiona roślin strączkowych takich, jak: groch, bób i łubin słodki. Z kolei pasze objętościowe można podzielić na dwie grupy: objętościowe suche oraz objętościowe mokre (soczyste). Do tych pierwszych zalicza się przede wszystkim siano. Jest ono niezwykle ważne w żywieniu królików ze względu na wysoką zawartość włókna pokarmowego, które jest niezbędne do prawidłowego funkcjonowania układu pokarmowego tych zwierząt. Siano wraz z paszami treściwymi może być podawane zwierzętom przez cały rok. Do pasz objętościowych soczystych stosowanych w żywieniu królików zalicza się przede wszystkim zielonki pastwiskowe pozyskiwane głównie z roślin motylkowych takich, jak: lucerna, koniczyna biała i czerwona, wyka lub seradela, które stanowią podstawę żywienia letniego tych zwierząt. W okresie zimowym najczęściej stosuje się pasze soczyste okopowe: marchew, buraki, brukiew podawane w stanie surowym oraz ziemniaki, które przed podaniem należy uparować lub ugotować ze względu na zawartość składników anty-żywniowych tj. solanina. Zimą oprócz żywienia podstawowego należy dostarczać królikom dodatki witaminowe i mineralne, najczęściej dostępne w postaci sypkiej lub granulatu. Jako najważniejsze uzupełnienie diety królikom należy podawać dodatki pokarmowe umożliwiające ścieranie stale rosnących zębów. Dobrym wyborem będą suszone gałązki z drzew liściastych, suche pieczywo lub specjalna kostka wapienna.

Króliki żywione paszami gospodarskimi powinny być karmione dwa razy dziennie, rano i wieczorem, a samice kotne i karmiące trzy razy dziennie. Dobrą praktyką jest przestrzeganie stałych godzin podawania paszy, ponieważ zapobiega to pozostawianiu przez zwierzęta tak zwanych niedojadów, a przez to marnowaniu paszy. Woda dla królików powinna być zawsze czysta i świeża, kontrolowana i wymieniana codziennie na nową, podawana w taki sposób, aby zapewnić zwierzętom do niej stały dostęp o każdej porze.

Zasady higieny i profilaktyki

Nie od dziś wiadomo, że lepiej jest zapobiegać niż leczyć, dlatego utrzymywanie odpowiedniej higieny w chowie królików pełni kluczową rolę w uzyskiwaniu zadowalających efektów utrzymywania tych zwierząt. Do najważniejszych zabiegów higienicznych w chowie królików należy regularne sprzątanie klatek, ich dezynfekcja oraz wentylacja. Częstotliwość usuwania zabrudzonej i wilgotnej ściółki jest regulowana przede wszystkim bieżącą potrzebą. Klatki należy sprzątać tak często, jak często jest to potrzebne, jednak nie rzadziej niż raz w tygodniu. Czyszczenie pomieszczeń, w których przebywają króliki polega na dokładnym usunięciu ściółki, umyciu i zdezynfe-

kowaniu podłogi i ścian oraz dokładnym wywietrzeniu i wysuszeniu wnętrza. Wszystkie czynności porządkowe powinny się odbywać bez obecności zwierząt. Króliki należy umieścić ponownie w klatce po zakończeniu sprzątania i wyłożeniu nowej ściółki. Regularnemu czyszczeniu i dezynfekcji należy także poddawać wszystkie elementy wyposażenia klatek, tj. miski, poidła, drabinki na siano. Należy jednak zwrócić uwagę, aby wykorzystywane w tym celu środki były nieszkodliwe dla zdrowia zwierząt. Do podstawowych zasad higieny zalicza się także kontrolę stanu zdrowia, która w przypadku królików polega na sprawdzeniu stanu ogólnego, kondycji, masy ciała, stanu futra oraz przeglądu zębów i pazurów. W przypadku zaobserwowania jakichkolwiek niepokojących objawów należy niezwłocznie poinformować o tym najbliższego lekarza weterynarii. Jako podstawę zapobiegania powstawaniu i rozprzestrzenianiu się chorób wśród utrzymywanych zwierząt uważa się także regularne szczepienie królików przeciwko chorobom zakaźnym, szczególnie przeciwko myksomatozie, chorobie bardzo popularnej wśród królików wszystkich ras.

*Dr inż. Katarzyna Roman
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu*

Fot. Katarzyna Roman

Źródła:

- Jamroz D. 2015. Żywnienie zwierząt I paszoznawstwo. Tom 2. Podstawy szczegółowego żywienia zwierząt.
Jamroz D. 2015. Żywnienie zwierząt I paszoznawstwo. Tom 3. Paszoznawstwo.
Kupczyński R., Piasecki T. 2014. Choroby królików – podstawy profilaktyki i diagnostyki.
Pałka S., Siudak Z., Kmieciak M., Koziol K., Bieniek J. 2017. Charakterystyka cech użytkowych i jakości mięsa królików termozdźkich białych hodowanych w Polsce. Roczn. Nauk. Zoot.
Pawlina E., Nowicki B., Jasek S., Maciejowski J., Nowakowski P. 2011. Rasy zwierząt gospodarskich.
Roman K. 2018. Wybrane cechy biologiczne i fizykochemiczne okrywy włosowej królików w zależności od pory roku, systemu utrzymania i dodatku wielonienasyconych kwasów tłuszczowych - rozprawa doktorska [niepublikowana].
Stern A. 2016. Przydomowy chów królików.
Szulc T. 2013. Chów i hodowla zwierząt.